

## “Sürdürülebilir Turizm” Raporu Özet Bulgular

TÜSİAD, “Sürdürülebilir Turizm” başlıklı raporunu 13 Eylül 2012 tarihinde düzenlenen bir seminer ile kamuoyuna sundu. Raporda turizm sektöründe küresel bağlamda giderek önem kazanan sürdürülebilirlik temasının Türkiye’deki yansımaları irdelenmektedir.

Raporun tanıtıldığı seminerin açılış konuşmaları TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı Ümit BOYNER ve T.C. Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul GÜNAY tarafından gerçekleşti. Açılış konuşmalarının ardından, Hilton Worldwide Sürdürülebilirlik Direktörü Dr. Paulina GODFREY “Sürdürülebilir Turizmde Küresel Eğilimler” konulu bir konuşma yaptı.

TÜSİAD’ın 2011-2012 yılı çalışma programı kapsamında geleceğe dönük sürdürülebilirlik temelli politikaların oluşturulmasına katkıda bulunmayı hedefleyen “Sürdürülebilir Turizm” başlıklı rapor, TÜSİAD Sektörel Politikalar Bölümü tarafından TÜSİAD Turizm Çalışma Grubu’nun koordinasyonunda hazırlanmıştır. TÜSİAD Sektörel Politikalar Komisyonu bünyesinde kurulmuş olan Turizm Çalışma Grubu, TÜSİAD’ın “Vizyon 2050 Türkiye” raporunda vurgulanan sürdürülebilir kalkınma anlayışına paralel olarak turizm sektörünün sürdürülebilir gelişimini gözeterek uzun vadeli stratejileri belirlemek üzere çalışmalar yapmaktadır.

“Sürdürülebilir Turizm” başlıklı raporda şu özet bulgular yer aldı:

“Sürdürülebilir kalkınma, insan yaşamının gereksinimleri ve doğal kaynakların sürdürülebilirliği arasında bir denge kurularak, ekonomik, çevresel ve toplumsal boyutlarıyla bugünden geleceğe uyumlu bir planlama yapılmasını amaçlayan bütünsel bir yaklaşımdır. TÜSİAD, önümüzdeki dönemi belirleyecek ve Türkiye iş dünyasının en önemli gündem maddelerinden biri olarak yerini koruyacak sürdürülebilir kalkınma anlayışını temel politikası olarak belirlemiştir.

Bu hedef doğrultusunda TÜSİAD, geçtiğimiz yıl Sürdürülebilir Kalkınma için Dünya İş Konseyi (WBCSD) WBCSD tarafından hazırlanan “Vizyon 2050” raporundan hareketle “Vizyon 2050-Türkiye” raporunu hazırlamıştır. Raporda, Türkiye’nin önümüzdeki 40 yılını kapsayan bir yol haritası belirlenerek 2050 yılında sürdürülebilir bir Türkiye elde etmek için şimdiden atılması gereken adımların tespit edilmesi amaçlanmıştır. 2050

**İstanbul**  
Mecidiyeköy Caddesi,  
No: 46 Tepebaşı 34420  
İstanbul – Türkiye  
T +90 (212) 249 19 29  
F +90 (212) 249 13 50  
E tusiad@tusiad.org

**Ankara**  
İnan Caddesi, No: 38/4  
Gaziosmanpaşa 06700  
Ankara – Türkiye  
T +90 (312) 468 10 11  
F +90 (312) 428 86 76  
E ankoffice@tusiad.org

**Brüksel**  
13, Avenue des Gaulois, 1040  
Brussels – Belgium  
T +32 (2) 736 40 47  
F +32 (2) 736 3993  
E beloffice@tusiad.org

**Washington D.C.**  
1250 24th Street,  
N.W. Suite Nr. 300,  
Washington D.C. 20037 USA  
T +1 (202) 776 77 70  
F +1 (202) 776 77 71  
E usoffice@tusiad.us

**Berlin**  
Märkişches Ufer, 28  
Berlin 10179 Germany  
T +49 (30) 288 786 300  
F +49(30) 288 786 399  
E berlinoffice@tusiad.org

**Paris**  
33, Rue de Galilée 75116  
Paris – France  
T +33 (1) 44 43 55 35  
F +33 (1) 44 43 55 46  
E parisoffice@tusiad.org

**Pekin**  
Beijing Lufthansa Centre,  
Office C-319, Beijing 100016  
P. R. China  
T +86 (10) 6462 2066  
F +86 (10) 6462 2067  
E tusiad.china@becccc.com.cn

vizyonuna paralel olarak önümüzdeki süreçte Türkiye ekonomisi içerisinde önemli yer tutan sektörlerin sürdürülebilirliğine yönelik bir seri çalışma raporu hazırlamayı hedeflemekteyiz. Bu hedef doğrultusunda, ilk çalışmamız olan “Sürdürülebilir Turizm” Raporu TÜSİAD Turizm Çalışma Grubu’nun çabaları ve koordinasyonu ile hazırlanmıştır.

Turizm sektörünün 2012 yılında küresel GSH’ya doğrudan katkısı 2 trilyon dolar ve istihdama katkısı ise 100 milyon iş olanağı olmuştur. Sektörün ekonomik etkileri ve diğer sektörler ile ileri-geri bağlantıları dikkate alındığında ise Dünya Turizm ve Seyahat Konseyi, 2012 yılında sektörün küresel GSH’nın % 9,1’ini (yaklaşık 6,5 trilyon dolar) ürettiğini ve dolaylı etkileri de hesaba katıldığında yaklaşık 260 milyon kişiye istihdam yaratarak küresel istihdamın %8’inden fazlasını oluşturduğunu belirtmektedir. Bu rakamlarla turizm sektörü küresel ölçekte yatırımlar ve iktisadi gelişimin itici güçlerinden biri olmuştur. Önümüzdeki on yıllık süreç sonunda bu rakamın 10 trilyon dolar seviyesine yükselerek turizm sektörünün küresel GSH’nın %10’unu oluşturacağı ve toplamda 356 milyon kişiye istihdam yaratacağı öngörülmektedir.

Turizmin küresel bazda yüksek hızda gelişiminin bir takım çevresel sonuçları da bulunmaktadır. Örneğin dünya ölçeğinde turizmin sera gazı salımlarının yaklaşık % 5’ini oluşturduğu, olağan seyrinde bu oranın 2035’e kadar % 130 civarında artacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca önümüzdeki yirmi yıl içerisinde iklim koşullarında yaşanması beklenen değişikliklerin turizmin seyrini daha da değiştireceği düşünülmektedir. Bu doğrultuda, turizmin çevresel etkilerini asgariye indirmek, doğal kaynakların verimli kullanımını teşvik etmek ve turizm destinasyonları ve şirketlerinin sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliklerini sağlamak için Birleşmiş Milletler, sektörü “sürdürülebilir turizm” uygulamalarını benimsemeye çağırılmış ve bu çağrı sektör tarafından olumlu karşılanmıştır.

Turizm sektörü potansiyeli ile hem gelişmiş, hem de gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınmasına büyük katkı yaparken aynı zamanda sürdürülebilir kalkınmanın dayandığı ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik ilkelerini merkezinde barındırmaktadır. Dolayısıyla sürdürülebilir turizm anlayışı sürdürülebilir kalkınma stratejisinden bağımsız düşünülemez. Nitekim 2011 yılında kurulan TÜSİAD Turizm Çalışma Grubu TÜSİAD’ın genel politikalarına yön veren sürdürülebilirlik anlayışını destekleyecek bir şekilde ilk teması olarak “Sürdürülebilir Turizm” konusunu belirlemiştir. Çalışmalarının ilk ayağında Turizm Çalışma Grubu, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığının desteği ve Boğaziçi Üniversitesi Turizm ve Otel İşletmeciliği Bölümü’nün işbirliği ile 21 Haziran 2011’de sürdürülebilir turizm temalı bir çalıştay düzenlemiştir. Çalışmaların ikinci ayağında ise turizme yön veren ekonomik, sosyal ve çevresel bileşenlerin tartışıldığı çalıştayın çıktıları genişletilerek, Türkiye turizm sektörünün planlaması, rekabet gücü, karşılaşılabileceği güçlükler ve finansman alternatifleri konularının tartışıldığı “Sürdürülebilir Turizm” raporu hazırlanmıştır.

TÜSİAD tarafından hazırlanan “Sürdürülebilir Turizm” raporunda, sürdürülebilirlik anlayışının turizm sektörü tarafından tüm bileşenleriyle benimsenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Aksi takdirde hızlı nüfus artışı ve tükenen doğal kaynaklar neticesinde turizmin orta ve uzun vadede en çok etkilenebilecek sektörlerinden biri olacağı düşünülmektedir. Halihazırda birçok yöre doğal olma özelliğini kaybederken,

Türkiye'nin içinde bulunduğu Akdeniz havzası da bu bölgelerin arasında telaffuz edilmektedir. Dünya turist gelişlerinin yaklaşık üçte birini, dünya turizm gelirleri ile yatak kapasitesinin ise yaklaşık dörtte birini elinde bulunduran Akdeniz çanağının olağan seyirde önümüzdeki yüzyıl sonunda tamamen kirlenmesi beklenmektedir. Akdeniz çanağı çevresinde yer alan gelişmekte olan ülkeler ise ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarını içinde bulunduran bütünsel bir sürdürülebilirlik anlayışını yüksek nüfus artışı, yetersiz sermaye birikimi, doğal kaynaklara bağımlılık ve finansman sorunları nedeniyle hayata geçirmekte gelişmiş ülkelere nazaran daha fazla zorlanmaktadır.

“Sürdürülebilir Turizm” raporu bu aşamada sürdürülebilir uygulamaların yol açtığı ek maliyet sebebiyle hükümetlerin öncü bir rol oynamasının kaçınılmaz olduğunu belirtmektedir. Zira turizm sektörünün bölünmüş yapısı, KOBİ'lerin finansman ve koordinasyon ihtiyacı, kamunun yönettiği politika alanları ile sürdürülebilirliğin doğrudan ilişkisi (hava, su, diğer kaynaklar ve kültürel miras) ve hükümetin tasarrufunda çeşitli destek araçlarının bulunması hükümetlere sürdürülebilir turizmin uygulama aşamasında büyük bir sorumluluk yüklemektedir. Dolayısıyla KOBİ'ler başta olmak üzere sürdürülebilir turizm uygulamalarını hayata geçirmek isteyen turizm işletmeleri devletin özel teşviklerinden istifade edebilmelidir. Ayrıca raporda sürdürülebilir turizmin ülke genelinde yaygınlaşabilmesi için yerel paydaşların ve sivil toplum kuruluşlarının da özel sektör ve kamu ile eşgüdümlü bir şekilde çalışmaları için uygun zeminin oluşturulması gerektiği savunulmaktadır.

Raporda ekonomik, insani, doğal ve kültürel kaynakların sürdürülebilirliğinin ülke, sektör ve firma bazında uzun vadeli rekabet gücünü artırdığı vurgulanmaktadır. Dünya Ekonomik Forumu'nun (WEF) düzenli olarak hazırladığı rekabetçilik raporlarından yola çıkılarak Türkiye'nin “çevresel sürdürülebilirlik” ve “doğal kaynaklar” göstergelerinde küresel rekabette geri saflarda yer aldığı, dünya kültürel mirası listesi ve yaratıcı endüstriler ihracatı alt bileşenlerinin yer aldığı “kültürel kaynaklar” bölümünde ise dünya ortalamasına paralel bir rekabetçilik gösterdiği gösterilmiştir. Çevresel sürdürülebilirlik, güvenlik ve hijyen gibi kriterlerin yer aldığı “Seyahat ve Turizm: Düzenleyici Çerçeve” endeksinde Türkiye dünya genelinde 66. sırada bulunmaktadır. Hava ve kara ulaşımı altyapıları, turizm altyapısı ve fiyat rekabetçiliği kriterlerinin bulunduğu “Seyahat ve Turizm: Yatırım Ortamı ve Altyapı” başlıklı ikinci kategoride ise Türkiye'nin rekabet gücü açısından 55. sırada kaldığı görülmektedir. Doğal, tarihi ve kültürel mirasın yer aldığı “Seyahat ve Turizm: İnsani, Kültürel ve Doğal Kaynaklar” endeksinde ise Türkiye bulunduğu coğrafya ve sahip olduğu doğal miras sayesinde daha yüksek bir sırada yer almış ve 28. sırada konumlanmıştır. Bu değerlendirmeler sonucunda dünyada en çok ziyaretçi çeken ilk 10 ülke arasında yer alan Türkiye 2011 yılı rekabetçilik endeksinde ancak 50. sırada yer alabilmiştir.

Özellikle son yıllarda Türkiye'nin sahip olduğu birçok kültürel eserin T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yoğun çalışmalarıyla dünya mirası listesine dahil edilmesi “kültürel kaynaklar” bileşeninde küresel rekabetçiliğimizi artıran temel faktörlerin başında gelmektedir. Ancak WEF raporlarından ortaya çıkan sonuç Türkiye'nin küresel rekabetçiliğini artırması ve niteliksel bir sıçrama gerçekleştirmesi için özellikle çevresel sürdürülebilirlik ve doğanın korunması konularında ciddi çalışmalar yapılması gerektiği yönündedir.

Türkiye'nin turizm sektöründe rekabet içinde bulunduğu ülkeler tarafından yürürlüğe koyulan sürdürülebilirlik uygulamalarına da raporda değinilmiştir. Özellikle İspanya ve Meksika'da son yirmi yılda gerçekleştirilen sürdürülebilir turizm politikaları yerel ve ulusal düzeyde olmak üzere incelenmiş, Türkiye'deki sürdürülebilir turizm girişimlerine nasıl ayna olabilecekleri tartışılmıştır. İncelemeler sonucunda sürdürülebilirliğin uzun vadeli bir politik bağlılığa ihtiyaç duyduğu saptanmış, uzun vadeli çalışmaların yürütülebilmesi için esnek finansman olanaklarının bulunması gerektiği belirtilmiştir. İspanya'daki Calvia ve Granada örneklerinde görüldüğü gibi sürdürülebilir turizmin etkili şekilde planlanabilmesi için kapsamlı bir bilgi altyapısının oluşturulması, düzenli raporlama ve takip mekanizmalarının devreye sokulması gerekmektedir. Sürdürülebilir turizm anlayışını tam olarak benimsenebilmesi için mutlaka tüm paydaşların—merkezi otorite, işletme sahipleri, ziyaretçiler, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve hizmet sektöründe istihdam edilenler—bir arada hareket etmelerinin elzem olduğu anlaşılmaktadır.

Raporda değinilen bir başka husus ise T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde oluşturulan "Türkiye Turizm Stratejisi 2023" ve bununla ilgili oluşturulan eylem planlarıdır. "Türkiye Turizm Stratejisi 2023" belgesi içerisinde sürdürülebilirliğin turizm sektörünün uzun vadeli büyüme ve genişleme hedefleri açısından merkezi rol oynadığı ifade edilmektedir. Strateji belgesinde sürdürülebilirlik anlayışının benimsenmesiyle doğal kaynakların korunması, bölgesel farklılıkların giderilmesi, kitle turizminin yol açtığı çevresel baskının kırılması ve mevsimselliğin bertaraf edilerek turizmin yıl içine daha homojen bir şekilde dağılması amaçlanmaktadır. Bu amaçların uygulamaya dönük safhasını oluşturan "Turizm Eylem Planı 2007-2013" belgesinde ise sürdürülebilirlik eksenli önemli uygulamalara yer verilmesine karşın sürdürülebilirliğin içselleştirilmesini mümkün kılacak derecede etkili bir uygulama, izleme ve değerlendirme modeli oluşturamamaktadır. Raporumuzda 2013 yılı sonrası yeniden oluşturulacak eylem planlarında sürdürülebilirliğin öncelikli olarak benimsenmesi halinde hem eylem planları ile strateji belgesi arasındaki uyumun sağlanacağı, hem de turizm sektörünün amaçlanan niteliksel dönüşümü gerçekleştirebileceği savunulmaktadır. Hedefleri belirleyen strateji belgesi ile uygulamaları içeren eylem planları arasında tesis edilecek paralellik arzulan hedeflere ulaşmak için vazgeçilmez bir unsurdur.

Türkiye turizminin en büyük sorunlarından bir tanesi yapısal bir problem olarak karşımıza çıkan mevsimsellik. Mevsimsellik, yılın belli dönemlerinde yerel kaynaklar üzerinde oluşturduğu çevresel baskının yanı sıra sürekli ve eğitimli bir işgücünün oluşmasına da engel olmaktadır. Öte yandan, turizmin yılın yaz aylarına odaklanması yılın diğer dönemlerinde kapasite kullanımı ve verimlilik açısından sorunlara yol açmaktadır. Raporda mevsimselliğin sebebiyet verdiği çevresel ve doğal baskıların asgariye indirilmesine ve kapasite kullanımının artırılmasına ön ayak olacak alternatif turizm planlamalarının yürürlüğe konması gerektiği vurgulanmaktadır.

Mevsimselliğin sebebiyet verdiği sorunlardan bir diğeri de kalifiye işgücünün oluşturulamaması ve personel devir hızının yüksek olmasıdır. Türkiye istihdamının %9'unu oluşturan sektörün küresel ölçekte rekabet edebilmesi ve arzu edilen hedeflere ulaşabilmesi için kalifiye işgücüne ihtiyaç vardır. Ancak, mevsimsellikten dolayı sektörde devamlılık sağlanamamaktadır. Bu konuya ilişkin olarak raporda

mevsimsellikten etkilenen bölgelerde sürekli bir istihdam politikası güden ve istihdamını belli bir kotanın altına düşürmeyen işletmelerin desteklenmesi gerektiği ifade edilmektedir. Sektörde ancak bu şekilde işverenin istihdamı sürekli kılabilmesi sağlanacaktır. Bu sayede, mevsimselliğin dolaylı olarak yol açtığı bir diğer önemli sorun olan kayıt dışılık ile de mücadele etmek mümkün olacak ve bu önlemler haksız rekabetin önüne geçilmesinde yardımcı olacaktır. Bu doğrultuda, raporda kayıt dışı ekonominin önüne geçilmesi için Bakanlık belgeli ve belediye belgeli tesis avantajlarının gözden geçirilmesinin faydalı olacağı savunulmaktadır.

Raporun sonuç bölümünde,

- 2023 Turizm stratejisinde vurgu yapılan, farklı paydaşları bir araya getirecek ulusal bölgesel turizm konseylerinin bir an evvel oluşturulması ve faaliyete geçmesi hususu eşgüdümlü ve verimli bir turizm planlaması,
- Yerel ve özel sektör temsilcilerinin ortak hareket edeceği ve bölgesel markalaşma ve altyapı düzenleme faaliyetlerini ülkemizde yürüten altyapı birliklerinin tüm turizm bölgelerinde kurulması,
- Elektrik üretimi ve arıtma konusunda maliyetli yeni teknoloji transferleri çeşitli araçlar ile desteklenmesi,
- Turizm sektöründe istihdam politikalarının iyileştirilerek başta kayıtdışılık olmak üzere mevsimsellikten etkilenen bölgelerde tüm sene boyunca çalışan istihdamını devam ettiren ve belli bir kotanın altına düşmeyen işletmeleri özendirme amacıyla bu işletmelerin stratejik yatırımlara sunulan ayrıcalıklardan faydalanması,
- Finansman kuruluşlarının kredi verir verirken sürdürülebilirlik kriterini gözönünde bulundurması ve sürdürülebilirlik kriterlerine uygun yatırımlara düşük kredi faizi ve uzun vadeli krediler verilmesi,
- Alt yapı hizmet birliklerinin sayısının artırılarak sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda faaliyet göstermesi,
- Turizm ve Otel işletmeciliği bölümlerindeki müfredatın yenilenerek sürdürülebilirlik odaklı derslerin ve eğitimin verilmesi

konuları ön plana çıkmaktadır.”